

המשלנו הוא? - לשאלת יהדותם של שני גיבורי מלחמה סובייטיים

דן עמיר

במלחמת העולם השנייה לחמו יהודים רבים בצבאות בנות הברית, רובם – בצבא האדום. מעריכים את מספר הלוחמים היהודים בצבא האדום בכחצי מיליון, וביניהם רבבות קצינים, בהם גם קצינים מצמרת הצבא. ספרו של פ.ד. סברדלוב, **גנרלים יהודים בצבא הסובייטי במלחמת העולם השנייה** (הוצאת צה"ל-מערכות, 1996), מונה למעלה משלוש מאות יהודים בדרגות הגבוהות ביותר של הצבא האדום (גנרל-מיור, גנרל-לייטננט, גנרל-פולקובניק, גנרל-ארמייה ומרשל) - דרגות המקבילות לגנרל עם כוכב אחד עד גנרל עם חמישה כוכבים בצבא ארצות הברית. רשימתו של סברדלוב נערכה במלוא הזהירות, ונכנסו בה רק אלו שנמצאו הוכחות ארכיוניות ליהדותם. מחוץ לרשימה נשארו גנרלים לא מעטים שקיימות טענות למוצאם היהודי, אך לא נמצאה הוכחה מוצקה לכך. בין אלה בולטים שני גיבורים נערצים ביותר של הצבא האדום שנפלו בחזית – גנרל-מיור לב דובאטור, שנפל בקרב ההגנה על מוסקבה בראשית המלחמה, ואיבן צ'רניאחובסקי שנפל בפרוסיה המזרחית לקראת סופה.

א. "גיבור ברית המועצות" גנרל-מיור לב מיכאילוביץ' דובאטור

בויקיפדיה האנגלית נמצא הערך הבא:

"לב מיכאילוביץ' דובאטור (1903-19 בדצמבר 1941) היה מיור-גנרל סובייטי וגיבור ברית המועצות (1941).

דובאטור בא ממשפחת איכרים ממוצא יהודי. בתחילת הפלישה הגרמנית לברית המועצות הוצב כראש מטה של אוגדת הפרשים ה-36 של הצבא האדום. במהרה נעשה מפקד קבוצת חיל הפרשים, ובאוגוסט-ספטמבר 1941 ביצעה קבוצה זו פשיטה נועזת ביותר דרך שטחי העורף של הצבא הגרמני באזור סמולנסק. במשך הקרב על מוסקבה היה דובאטור מפקד גיס משמר הפרשים ה-2, שהדף את התקדמות האויב בוולוקולמסק. הוא נהרג בפעולה ליד פרברי רוזה. דווח שהוא נחנך באש מכונת יריה כשזחל לעמדה קדמית כדי לקבל תצפית טובה יותר. נאמר שגנרל זיקוב, בשמעו על מותו, קונן שזו הייתה אבידה כבדה."

האמונה במוצאו היהודי של דובאטור הייתה מקובלת כבר בשנות המלחמה. אם כי מעולם לא הוצג כיהודי על ידי הסובייטים, הם גם לא הכחישו זאת, וייתכן שאף ניסו לנצל לטובתם אמונה זו. בחוברת "היהודים הסובייטים במלחמה" (Soviet Jews at War), שהוציאו הקומוניסטים היהודים בלונדון באפריל 1943 (חוברת זו יצאה אחר כך גם במוסקבה בתרגום לאידיש). חוברת זו, שנכתבה על ידי פרופ' הרמן לוי, מספרת על מעללי גבורה של יהודים בצבא האדום. דובאטור אינו מוזכר כאחד

הגיבורים היהודים, אך תמונתו מעטרת את שכר החוברת. בגב החוברת יש קריאה לתרומה לקרן היהודית עבור רוסיה הסובייטית.

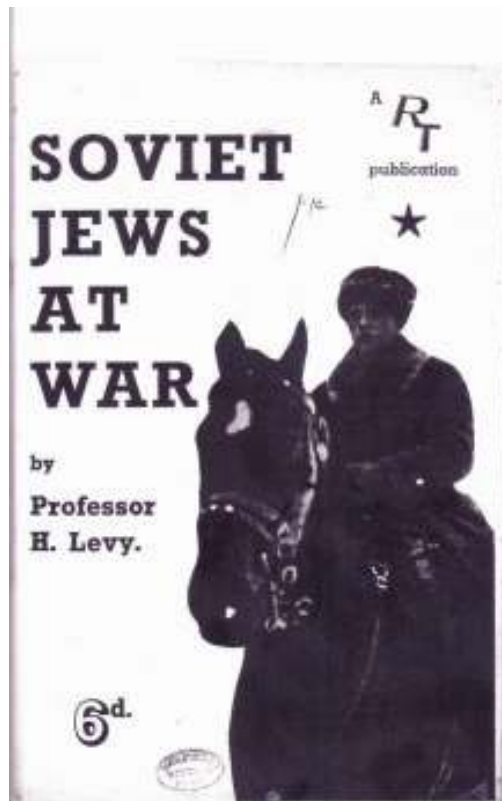

Illustration on the cover: General Lev Dovator, killed in action
With his Cossack unit on the Moscow front, early in 1942

על פעולתו הנועזת של לב דובאטור (מבלי להתייחס לשאלת יהדותו) כתב יצחק שדה, במאמרו "מלחמה פרטיזנית כמכשיר של צבאות סדירים", בכתב העת "מערכות" בספטמבר 1951:

"והנה סוף 1941. הגרמנים מתקרבים אל מוסקבה. התקדמותם הואטה על ידי התנגדות חזקה והולכת. יש סימנים של יציבות מסוימת בחזית הרוסים מתכוננים להתקפת נגד. אבל נחוץ זמן מה כדי להשלים את ההכנות, להביאן לידי סיום וגמר. והנה פורצת דרך החזית הגרמנית פורמציה של חיל פרשים בפיקודו של דובטור. ומשפרצה מתחילה היא 'לטייל' בעורף האויב. היא פוגעת קשה ובורחת מהר; היא משבשת את דרכי התחבורה, מכניסה בהם ערבוביה, מפוצצת מסילות ברזל, ממקשת דרכים, תוקפת יחידות בתנועה ומפקדות בשעת מנוחתן, משמידה מחסני תחמושת ואספקה. ולאחר שמילאה את תפקידה פורצת את חזית האויב בשנית בנקודה חלשה וחוזרת אל קווי הרוסים. היה זה מופת לפעולה חצי פרטיזנית נמרצת ומוצלחת."

במאמרו של י. גורי: "יהודים בצבא האדום במלחמת העולם ה-2", בספר "הלוחם היהודי בצבאות העולם" (בעריכת ד"ר יהודה סלוצקי וסא"ל מרדכי קפלן, הוצאת "מערכות", 1967), נכתב:

"גיבור ברית-המועצות גנרל-מיור בחיל הפרשים לייב דובאטור, יליד עיירה קטנה בביילורוסיה, היה מפקדו של קורפוס קוזאקים. בשל כשרונותיו הצבאיים, הישגיו, אומץ לבו וקסמו האישי הפך דמות אגדית בברית המועצות, ושירים, סיפורים ורומנים פארו את שמו וסיפרו את עלילותיו. הוא נפל בהגנת מוסקבה.

מעניינת פרשת קביעת לאומיותו של הגנרל. במשך כל השנים לא הייתה ראייה מספקת להיותו יהודי. אורחים רשמיים אחדים מברית-המועצות, שביקרו בישראל בשנים האחרונות, טענו, על סמך היכרות אישית עם דובאטור, כי היה יהודי. החוקר ר. איינשטיין מארצות-הברית פנה אל הסופר הסובייטי (הלא יהודי) ק. סימונוב בעניין לאומיותו של דובאטור. באותה שאלה פנה מחבר סקירה זו אל איליה ארנבורג. שניהם אישרו במכתביהם כי לפי מיטב ידיעתם היה דובאטור יהודי."

מסופר גם שבתחילת שנות השישים, כאשר באחת מאספות הסופרים דיבר ארנבורג על המולדת, שאל אותו מיכאיל שולוחוב, בקנטרנות אנטישמית, באיזו מולדת מדובר, וארנבורג ענה לו:

"זו המולדת שעליה הגן גנרל דובאטור וגנרל ולאסוב בגד בה."

במקורות הרוסיים אין, כמובן, זכר לקשר יהודי כלשהו של דובאטור. גם המאמר "דובאטור החמקמק" (Неуловимый Доватор), מאת אנסטאסיה חורוובינה, שפורסם ב- 20.2.2008 באתר היהודי Jewish.ru, היוצא במוסקבה, מסכם רק את המקורות הרשמיים (אתרי "גיבורי המולדת", ויקיפדיה ו"כרונוס") ואינו מזכיר, ולו גם ברמז, את הטענה ליהדותו: "ב- 20 בפברואר מלאו 105 שנה להולדתו של לב מיכאילוביץ' דובאטור, מפקד יחידת קבוצות הפרשים, שעל ראשו הכריז הפיקוד הגרמני פרס כספי גדול ושלשם המצוד אחריו הקימו יחידות מיוחדות.

לב מיכאילוביץ' דובאטור נולד ב-20 בפברואר 1903 בכפר חוטינו שבפלך ויטבסק (היום מחוז ויטבסק ברפובליקת בלרוס) במשפחת איכרים ענייה. בשנת 1917 הוא יצא לוויטבסק ונעשה עובד מפעל ... בשנת 1924 התנדב דובאטור לצבא האדום. ב- 1926 סיים את בית הספר הצבאי של חיל הפרשים ... 1926-1939 למד לב מיכאילוביץ' דובאטור באקדמיה הצבאית על שם מ.ו. פרונזה, שבסיומה נעשה מפקד מטה בבריגאדת הפרשים במוסקבה ... באוגוסט 1941 מונה להנהיג יחידת פרשים שהורכבה ממספר חטיבות קזאחיות. בשורותיו היו 3,000 איש, אבל האויב חשב שהם יותר מ-100,000. תחת פיקודו של דובאטור ביצע כוח הפרשים המאוחד לראשונה פשיטה בשטח האויב, הנחית מכות לתקשורת, חיסל מטות, תעבורה, מחסנים וחיילים בכוחות ההיטלריים. הפרשים הסובייטים, שזינקו בעוצמה בפתאומיות, פרצו את הגנת הכוח הגרמני-פשיסטי לכמה קילומטרים בחזית. הופעת יחידות הפרשים של הצבא האדום בעומק של 100 ק"מ בשטח האויב יצרה פאניקה בקרב הפשיסטים. פשיטה קשה באופן יוצא מן הכלל זו, בנפת סמולנסצ'ין המיוערת-ביצתית וללא דרך, נמשכה שבועיים. בזמן זה חיסל דובאטור למעלה מ-2,500 חיילי וקציני אויב, 9 טנקים, יותר מ-200 מכוניות וכמה מחסנים צבאיים. נתפסו כלי שלל רבים, שהועברו לציוד יחידות הפרטיזנים. הפיקוד ההיטלרי הכריז פרס גדול, שגדל ל-50 אלף מארק, על ראשו של דובאטור, אבל מפקד חיל הפרשים דובאטור היה בלתי-לכיד.

בספטמבר-אוקטובר 1941, אחרי העלאתו של ל.מ.דובאטור לדרגת גנרל-מיוור, השתתפו כוחותיו בקרבות ההגנה הכבדים על המבואות המרוחקים למוסקבה.

בנובמבר 1941 פיקד דובאטור על גיס המשמר ה-2 של הפרשים, שביחד עם כוחות אחרים של הארמייה ה-16 הגן על מבואות מוסקבה בכיוון וולוקולמסק. גנרל דובאטור, בעודדו את רוח הקרב של הפרשים, לחם בגבורה על מבואות מוסקבה.

ב- 11 בדצמבר 1941 הועבר גיס פרשי המשמר ה-2 של דובאטור לנפת נבינקה. הוא הלך בשטח הכוח הגרמני-פשיסטי 150 ק"מ, ברודפו אחרי יחידות המאסף שלהם, וב- 19 בדצמבר הגיע לנהר רוזה. יחידות החלוץ של הגייס כבר היו בנפת הכפר פֶלֶשְקִינו ליד מוסקבה, היכן שנמצאו כוחות היטלריים חזקים. ב- 20 בדצמבר, מול הכפר, הציב דובאטור את המטה הנייד של הגייס ליד החוף התלול של הנהר, בהחליטו לצפות אישית לפני ההתקפה על מיקום הגנת היריב, שהתמקמה בצד השני של הנהר. הפשיסטים, שהבחינו באנשים הרבים, ירו במרגמה. הגנרל-מיוור נפצע אנושות.

בצו נשיאות הסובייט העליון מיום 21 בדצמבר 1941 הוענק לגנרל-מיוור המשמר של חיל הפרשים לב מיכאילוביץ' דובאטור, לאחר מותו, תואר גיבור ברית המועצות על גבורה ואומץ לב שהפגין בקרב עם הפולשים הגרמנים-פשיסטים. לב מיכאילוביץ' נקבר במוסקבה בבית העלמין נובודיביצ'י. גנרל מיוור דובאטור קיבל את מסדר לנין והכוכב האדום. על שמו של לב דובאטור קרויים רחובות בערים סובייטיות רבות: במוסקבה, נובוסיבירסק, אירקוטסק, קזאן, צ'ליבינסקה, רוסטוב עלי דון, ויטבסק ואחרות. במקום בו נהרג הגנרל הוקם אובליסק..."

למרות שנראה שצאצאיו של לב דובאטור מכחישים את מוצאו היהודי, ממשיכים יהודים רבים להאמין שאביו היה חייט יהודי. מי שמשוכנע בכך הוא פרופ' יון דָגֶן, קצין עטור מדליות של הצבא הסובייטי, שפרסם ספרים ומאמרים רבים לא רק במקצועו כאורתופד, אלא גם על הרפתקאותיו וחוויותיו ברוסיה הסובייטית. וכך הוא מספר באתר שלו באינטרנט (ברוסית):

... פעם, מאוחר בערב, צלצל אלי אחד מגדולי האורתופדים הסובייטים, חבר מתכתב של האקדמיה למדעים.

- קראת היום את "קומסומוולסקאיה פראבדה?"

- אינני קורא את "קומסומוולסקאיה פראבדה".

... - האם הכרת את דובאטור?

- כל המדינה הכירה אותו.

- לא, האם הכרת אותו אישית?

- לא.

- אז תקשיב למה שכתוב כאן: "מי שראה את גנרל דובאטור על האוכף, היה יכול לחשוב שהוא קוזאק מאזור הדון או הקוֹבֶן".

- אני יודע שהוא לא היה קוזאק.

- תקשיב להמשך: "אבל בעצם הוא היה בנו של פועל חקלאי ביילורוסי".

צחקתי. בקצה השני של הקו הוא המשך:

- אני ראיתי את בן הפועל החקלאי הזה בלי מכנסיים. הוא היה מטופל שלי.

- פיודור רודיונוביץ', אני יודע וידעתי שגנרל דובאטור היה יהודי. בשביל זה היית צריך לצלצל אלי בעשר וחצי בלילה?

- לא, זה פשוט מעניין אותי למה עושים את זה?

- כמה אנשים יודעים שדובאטור יהודי? אולי עשרת אלפים. אבל כמה מיליונים קוראים את "קומסומוולסקאיה פראבדה"?

האם נסתפק בראיות אלו כדי לצרף את דובאטור לפנתיאון העם היהודי?

נסיים באגדה נוספת המהלכת על לב דובאטור, והיא סיפור השתתפותו ב- 1938 בסרטו הקלאסי של סרגיי אייזנשטיין, "אלכסנדר נייבסקי", ככפילו של הגיבור. אגדה זו אמנם הוזמה ב- 1994 במאמר של א.צ'נישב בכתב העת "אֶקְרָאן" שבו טוען המחבר, שראיין את אלמנתו של דובאטור ואת מפקדו דאז, שבריגאדת הפרשים שבה כיהן דובאטור כראש מטה השתתפה בצילומי הסרט ודובאטור אכן היה מועמד לתפקיד הכפיל, אך הוא הוחלף בקצין צעיר גבוה יותר שקומתו תאמה את זו של צ'רקאסוב ששיחק את אלכסנדר נייבסקי. למרות "קטילתה" הנחרצת של אגדה זו, היא מסרבת לגווע, ואנו מוצאים עדיין את שמו של דובאטור בהקשר זה גם היום: רשימת הקרדיטים הארוכה של הסרט (באנגלית) פותחת בבמאי – סרגיי מ. אייזנשטיין, ומסיימת בכפיל לצ'רקאסוב בסצנות הרכיבה – דובאטור...

ב. פעמיים "גיבור ברית-המועצות", גנרל-ארמייה איבן דנילוביץ' צ'רניאחובסקי

מאמרו היפה של ישראל רוזנסון (עתמול 215) דן בנטייה ל"נכס" את צ'רניאחובסקי לעם היהודי בזכות שם משפחתו, שהיה נפוץ בקרב יהודי אוקראינה. אך בעיית מוצאו של הגנרל המהולל ניזונה לא מהשם ותחושות הלב בלבד, ורק מחקר רחב ומעמיק הביא, אשתקד, לפתרונה.

מותו בחזית של צ'רניאחובסקי ב-18.2.1945, חמישה ימים לפני שהיה עתיד לקבל את דרגת המרשל, שם קץ לקריירה צבאית מפוארת. וכך נכתב בשבועון Time:

גיבור נופל בפעולה

"מכל המרשלים והגנרלים של הצבא האדום, אף אחד לא היה דמות דרמטית יותר, ומעטים היו פופולאריים יותר בקרב אנשיהם והציבור הרוסי כאחד מאשר איבן דנילוביץ' צ'רניאחובסקי רחב החזה והשחור השיער. הוא צירף הרבה תכונות אופי שהרוסים אוהבים: אנרגיה, כוח שרירים, שקט עיקש, תעוזה צעירים, מעשיות. הוא גדל מהאדמה השחורה, בן לאדם עובד, יתום מגיל תשע, רועה באוקראינה, צוער בבית הספר הצבאי של קייב, תוצר טוטאלי של המדינה הסובייטית. בגיל 37 צ'רניאחובסקי היה הגנרל הצעיר ביותר בצבא הרוסי. קולונל בתחילת המלחמה, הוא נעשה לאחד האסטרטגים הראשונים במעלה של השריון בצבא האדום. הוא נחל ניצחונות ראויים לציון על הגרמנים בקורסק, וורונז', טרנפול וויטבסק. הוא היה משחרר קייב. חייליו ... היו הראשונים לדרוך על אדמה גרמנית – בפרוסיה המזרחית ... שם, השבוע, מת הגנרל איבן צ'רניאחובסקי מפצעי קרב...".

בהיוודע מותו הבריק ראש ממשלת בריטניה, וינסטון צ'רצ'יל, לסטאלין:
"קראתי בצער על האבידה שספגתם במותו של גנרל צ'רניאחובסקי מפצעים שנפצע בפעולה. איכותו ושירותיו של קצין מבריק ואמיץ זה היו מושא להערצה רבה על ידי ממשלת הוד מלכותו והצבא הבריטי".

בעוד שחייו הבוגרים של צ'רניאחובסקי מתועדים היטב בספרים ובכתבות רבות, ילדותו לוטה בערפל או שמא, כפי שנטען בברית המועצות, אין לטענה זו רגליים?

בוויקיפדיה העברית כתוב: "לפי המסמכים הרשמיים איבן צ'רניאחובסקי נולד ב-16 ביוני 1906 בכפר אוקסנינה שבנפת אומן באוקראינה, אך למעשה תאריך מדויק של לידתו אינו ידוע. צ'רניאחובסקי אומץ עוד בהיותו תינוק, מי היו הוריו הביולוגיים לא ידוע. עובדה זו הולידה לא מעט ספקולציות לגבי מוצאו. ישנם היסטוריונים, שטוענים כי צ'רניאחובסקי נולד במשפחה יהודית. לטענות אלו אין

ביסוס עובדתי. כשהיה בן 13 נפטרו גם הוריו המאמצים והוא נאלץ לעזוב את הלימודים בבית הספר ולעבוד במוסך הרכבת". גם בוויקיפדיה הרוסית נטען ב-2008 כי אין מידע מדויק על הוריו ועל מקום הולדתו, ובאוקסניו התגוררה המשפחה שאימצה אותו בילדותו. אך הסתייגות זו הושמטה בינתיים.

בוויקיפדיה האנגלית נכתב ב-2004 שהוא נולד כיהודי, אך מאז הושמט פרט זה.

המאמר היחיד שפורסם עד עתה על צ'רניאחובסקי בכתב עת מקצועי מערבי הוא מאמרו של ס.אוסד בכתב העת WWII History ב-2004. אוסד מצטט מספר זיכרונותיו של י.קובלסקי על פגישתו עם צ'רניאחובסקי, "אחד מגדולי הגיבורים היהודים הסובייטים", ועל עזרתו של צ'רניאחובסקי לקהילה היהודית בוילנה. באתר של אוסד נמצא קישור לכתבה Scourge of the 'Supermen' מאת ד.אברנאל בעיתון Liberal Judaism מאוגוסט 1944. בסיומה נכתב:

"גנרל צ'רניאחובסקי מדגיש בגלוי את מוצאו היהודי והוא מודע בהחלט לכבוד המיוחד שבעובדה שהוא, יהודי, נבחר על ידי הממשלה הסובייטית להנחית על הנאצים את המהלומות הקטלניות ביותר".

ההתלבטות בישראל לגבי יהדותו של צ'רניאחובסקי החלה עוד בחייו ונמשכת עד היום. הנה ראשית הכתבה שפורסמה ב"דבר" לאחר מותו, ב-22.2.1945:

גנרל איואן צ'רניאחובסקי

"יהודי או לא יהודי? שאלה זו שנשאלה פעמים רבות בימי חייו של המפקד רב-העלילה, נשאלת גם אחרי מותו. התשובה איננה ברורה ואיננה ודאית ... סופר יט"א במוסקבה הכחיש את הידיעות על יהודיותו של צ'רניאחובסקי. אולם העיתונים האנגליים הוסיפו לכתוב עליו כעל יהודי ... גרומיקו, ציר ססט"ר בואשינגטון, הרים זה לא כבר כוס לחיי 'גבור ססט"ר בן העם היהודי הגנרל איואן צ'רניאחובסקי'. מערכת "דבר" פנתה לפני כמה חדשים בשאלה רשמית למוסקבה אם נכון הדבר שצ'רניאחובסקי יהודי. אישור לכך לא בא. הסתבר שאביו של צ'רניאחובסקי היה ממוצא יהודי אך הגנרל עצמו לא התפאר במוצאו זה".

ההיסטוריון ס.ברון הרחיק לכת בטענה ליהדותו של צ'רניאחובסקי:

"יונה (יאן) דוידוביץ' צ'רניאחובסקי, שהחזיק בדרגה הגבוהה ביותר בצבא האדום, מרשל, שהביס את הגרמנים בשלושה מפגשים חשובים ב-1943 ... והיה הגנרל הסובייטי היחיד שלא הפסיד מעולם שום קרב, נהרג במסע המלחמה שלו על קניגסברג ... על ידי התפוצצות מסתורית של מוקש, שאולי הוטמן בידי מישהו מפיקודיו. הוענקה לו משאלתו הסופית והוא נקבר בבית הקברות היהודי של עיר מולדתו וילנה בנוכחות של קרובים, כולל שני רבנים. אבל המצבה שהוקמה לכבודו אינה מתייחסת ללאומיותו היהודית, וה'מה ומי' הסובייטי הרשמי למפקדים המובילים קורא לו 'רוסי לבן' ומתאר את אביו, שמצא את מחייתו במכירת וודקה בבית-דרכים שכור, כאיכר אריס עני".

חיפוש אינטרנטי וטלפוני העלה, בישראל ובארצות הברית, מספר משפחות יהודיות הטוענות לקירבה לגנרל צ'רניאחובסקי, אבל טענות אלה מתבססות רק על מסורות משפחתיות.

מאיך, המידע על ילדותו ורקעו המשפחתי של המצביא המהולל דל ומלא סתירות לגבי שנת הולדתו, מקום הולדתו, תעסוקת אביו ופרטים רבים אחרים. אי בהירות זו קיימת גם בחומר המועט מתיקו הצבאי שפורסם ב-2005. במבוא הביוגרפי לפרסום נאמר: "הוא נולד ב-1906 בכפר אוקסניו ... במשפחת איכרים...". לעומתו, במסמך מס.1 בפרסום, שנכתב ב-1949 על ידי חוקרת שראיינה שתיים מאחיותיו ותושבים מהכפרים במ גדל, נכתב:

"איבן דנילוביץ' צ'רניאחובסקי נולד ביולי 1907 בכפר אוקסניו בנפת אומן בפלך קייב. במובאה מספר רישום האוכלוסין ב-1907 כתוב על הוריו של איבן דנילוביץ': 'האיכר דנילה ניקולאיב צ'רניאחובסקי מכפר פֶּאגוֹנָה שבנפת טְרַאשְצ'ה, ואשתו החוקית מריה ליודוביקובנה, שניהם פרבוסלאבים".

הערה שצורפה לפרסום קובעת: "תאריך ההולדת שגוי. אי.ד.צ'רניאחובסקי נולד ב-16 ביוני 1906".

בהערה שנייה, שכתבה אחותו הבכירה, נמצא מידע "עדין" לגבי עבודת האב:

"ב-1914 עברה משפחתנו לוורבובו. שם עבד אבא כאחראי על הסוסים, ואחר כך כאקונום (מנהל משק). במשך זמן לא רב, כאשר עדיין חיינו ליד אומן, עבד אבא ברכבת".

גרסת הלידה ב-1906 התקבלה רשמית ומצויה כמעט בכל הביוגראפיות והערכים האנציקלופדיים, אם כי באחד הספרים הראשונים שנכתבו על הגנרל (א.פ.קוזנצוב: "גנרל צ'רניאחובסקי", 1969), נטען כי תאריך לידתו האמיתי הוא 29.6.1907, וכי הוסיף שנה לגילו כדי להתקבל לקומסומוול.

Иван Данилович
ЧЕРНЯХОВСКИЙ
1906 (1907) — 1945

משרתו "הבלתי-פרולטארית" של האב כמנהל משק הועלמה או הוצנעה כמעט בכל הכתובים. הביוגראפיה שאומצה על ידי השלטונות, זכתה למאות אלפי עותקים במספר מהדורות ותורגמה לספרדית ולאנגלית, הייתה ספרו של א.א.שריפוב, "צ'רניאחובסקי, סיפור על מפקד" (1971). שריפוב "החליק" את הנקודות הבעייתיות בביוגראפיה של המפקד הנערץ. הוא פותח בסיפור שאמור "לנקות" את דנילו: במארס 1919 מתנפלים בנדיטים מאנשי פטליורה ומאיימים להרגו בגלל שיתוף פעולה עם הבולשביקים. איבן וחבריו מזעיקים את הכפריים שמצילים את דנילו. כעבור כחודש קוטל הטיפוס את שני ההורים. כדי לתרץ את השם צ'רניאחובסקי, החשוד כיהודי, מספר שריפוב ששם המשפחה "האמיתי", צ'רניאחוב, הוארך בדרישת הפריץ. הספר מספר על הלשנות בדבר משרתו הפסולה של אביו של צ'רניאחובסקי, ובזאת מודה למחצה ב"אשמה", אך מביא "נימוק מחץ" כנגדה: "אם היה מה שאמרת, למה רצו פלוגות פטליורה לירות בו ובאשתו?"

למחקר הארכיוני גויסו שני חוקרים מנוסים: ב.מורוזוב וא.מאסלוב. התברר שבנוסף למסמך שנזכר לעיל, קיים מסמך יחיד המעיד על משפחתו וילדותו של צ'רניאחובסקי - אוטוביוגרפיה בטופס שמסר למפלגה, ובה כתב: "נולדתי ב-1906 באומן, בפלך קייב. האב, דניל ניקולייביץ', עבד עד 1914 במסילת הברזל כעֶמֶק. ב-1914 נלקח האב לחזית, ולאחר פגיעת ראש בסוף 1915 חזר מהחזית ... לוורבובו ... והתחיל לעבוד באחווה של נובינסקי - תחילה כסייס ואחר כאקונום, והעביר לשם את המשפחה. אחרי מהפכת אוקטובר היה אבא חקלאי בוורבובו ... באפריל 1919 מתו אבא ואמא מטיפוס ... ממאי עד אוקטובר 1919, רעיתי פרות לאיכרים בוורבובו ... מאוקטובר 1919 עד אביב 1920 הייתי חסר בית. במאי 1920 התחלתי לעבוד ברכבת ... באפריל 1923 עברתי לנובורסיסק, שם התחלתי לעבוד במפעל המלט ... באוגוסט 1924 נשלחתי על ידי חוג הקומסומול להירשם כתלמיד בבית הספר של חיל הרגלים באודסה ... ב-1937 קיבלתי ... נזיפה על כך, שבבחירות למוסדות המפלגה העלמתי בירור משפטי ... בגין אי אמת בכתיבת המוצא החברתי"

כשהגיבור הנערץ מודה בשקר, האם אמינים שאר הפרטים שמסר? אולי גם שנת ומקום הלידה ומקצועו הקודם של האב נבחרו על ידו כך שיקשה להגיע לאמת? ועד כמה ניתן להאמין להצהרתו, באותו טופס, שהוא אוקראיני? לא קשה להבין את הביוגרפיים הסובייטים שנאלצו להתמודד עם בעייה זו, ואת מי שחשדו שבנוסף לעיסוקו ה"לא-פרולטארי" של דנילו, היה יהודי?

על רתיעתו של צ'רניאחובסקי מפרסום עברו העידה אלמנתו בראיון שנערך איתה ב-1949, ואף הוא הוסיף מהציבור. לדבריה לא אהב לספר על המשפחה. המעט שסיפרה נוגע ללב:

"ילדותו ... לא הייתה טובה במיוחד. אביו ואמו לא חיו בטוב זה עם זה. הילדים פחדו מהאב, והאם הייתה יפה ועצובה ... כשמתו ההורים התפזרו הילדים ... איבן ... נקלע לחבורת ילדים עזובים ... הוא נמצא ביניהם שנה שלמה ... הוא סיפר איך ספגו מכות רצח ... איבן דנילוביץ' ברח לעיר אחרת והגיע לתחנת ופניארקה, איפה שאביו של יאסי צישקובסקי עבד כמכונאי קטר ... הוא היה רעב מאוד, תפס בקבוק אצל חלבן שעמד שם וברח. החלבן רדף והשיג אותו, הכהו בבקבוק וגרם לשבר בראשו ... איבן דנילוביץ' נפל ואיבד את הכרתו, ונלקח לבית חולים ... כשיצא משם היה תשוש מאוד. הוא החליט: מוטב שאפול תחת גלגלי הרכבת, ונשכב על הפסים. באותו זמן תמרן במסילה הקטר שנהג בו צישקובסקי. צישקובסקי ... ראה שעל הפסים שוכב ילד. ניגש אל איבן דנילוביץ', חימם אותו ולקחו לביתו ... כשהחלים, לימד אותו אביו של יאסי צישקובסקי מסגרות, והוא החל לעבוד כמסגר..."

כשמוצו המסמכים הגלויים בארכיונים המרכזיים של הצבא והמפלגה, עבר המחקר לארכיונים האזרחיים באוקראינה. למרות ה"חורים" המרובים שנפערו בעקבות המלחמות והתהפוכות במאה השנים האחרונות, התגלו בהם מספר מסמכים המעידים על משפחת דנילו צ'רניאחובסקי, מהם מתברר שהמשפחה נרשמה כפרבוסלאבית. כך, בהיעדר כל עדות אחרת לקשר המשפחתי, לא ניתן לקבל את עדויות המשפחות היהודיות הטוענות לקירבה לגנרל – אם כי ייתכן שאותם סבא או סבתא שמהן הגיעו טענות האמינו בהן בכל ליבם, ואפילו שאיריו של הגנרל לא היו בטוחים במוצאו האמיתי.